

Gepubliceerd in: *Mededelingenblad van de Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis/Bulletin d'Information de l'Association Belge d'Histoire Contemporaine*, XXX, 2008, 2, 52-54.

Thomas Buerman (UG)

Het voorliggend boek *Soldaten van God. Nederlandse en Belgische missionarissen op missie in China in de negentiende eeuw* is de gepopulariseerde versie van de Harry Knipschild's proefschrift getiteld *Ferdinand Hamer 1840 - 1900, missiepienaar en martelaar in China : een nieuwe kijk op de missiemethode van de Scheutisten in het noorden van China, en de reactie daarop van de Chinezen* dat Knipschild in 2005 aan de Universiteit Leiden verdedigde. Voor het grootste deel van de wetenschappelijke bewijsvoering wordt de lezer doorverwezen naar dit doctoraat. Dit maakt het moeilijk dit boek ten gronde te bespreken. Zowel methodologische als inhoudelijke vragen die bij het lezen van het boek rijzen, kunnen door de onderzoeker in het doctoraat beantwoord zijn. En aangezien de auteur aangeeft dat hij voor de gepubliceerde versie vooral gestreefd heeft naar toegankelijkheid, wordt jammer genoeg de vraag of dit boek een goede vertaling is van wetenschappelijk onderzoek naar algemene non-fictie het belangrijkste.

Knipschild is alvast voor een groot deel geslaagd in deze opzet. De auteur heeft begrepen dat negentiende-eeuws religiositeit in het algemeen en missie in het bijzonder fantastische verhalen oplevert. Dit onderwerp is dan ook uitermate geschikt voor een populair boek. Daarnaast is Knipschild's keuze om zijn onderwerp te benaderen via de persoonlijke geschiedenis van Ferdinand Hamer een goede zet die emotie, drama en engagement toevoegt aan een verhaal dat hij ook uit een louter politieke invalshoek had kunnen afdraaien. Hieraan wil ik direct toevoegen dat Knipschild het persoonlijke relaas vaak overstijgt. De schrijver verweeft op een goede manier de lokale en "nationale" geschiedenis van China met internationale politieke en militaire geschiedenis en de geschiedenis van de Europese "empires". Daarbij geeft hij aan waar en wanneer religie, rooms-katholicisme in het bijzonder, in abstracto en in concreto, de dynamiek in negentiende-eeuws China beïnvloedde. Eén van de interessantste aspecten uit Knipschild's verhaal is dan ook de vaak besproken wisselwerking tussen het internationale karakter van de missie beweging en de nationale tendensen binnen bepaalde congregaties. Vooral hoofdstukken 7 *Missie en macht* en 8 *Geld en geloof* zijn in dat opzicht en in het algemeen het lezen waard. Hierbij zijn het uiteenzetten van het meningsverschil tussen Ferdinand Hamer en de leiding van Scheut omtrent de uitbreiding van het missie gebied met Congo en de beschrijving van financiering aan de hand van inspanningen van kinderen binnen het genootschap van de Heilige Kindsheid boeiend. Tijdens het lezen waren er echter twee zaken waaraan ik mij op verschillende plaatsen in het boek stoorde. Als gewone lezer viel ik over meerdere zinnen die suggestief zijn maar niet ter zake. Ik geef twee voorbeelden. "In Nederland is de laatste tijd nauwelijks sprake meer van missieactiviteiten. Dat geldt ook voor het bijwonen van de mis en andere godsdienstige activiteiten (*de jeugd van nu heeft wel wat anders te doen*) [mijn cursivering]." (p. 18) en binnen een autobiografische afsluiter "Popidolen maakten de sprong van 'niets' naar 'alles'. Velen belandden in afkickcentra of moesten zich voor hun uitspattingen in de rechtszaal verantwoorden. Anderen overleefden het niet." (p. 323). Alhoewel ik het niet oneens kan zijn met Knipschild's bewering dat inzicht in de auteur het begrip van een boek beter kan maken, is het mij onduidelijk hoe deze laatste bewering omtrent bepaalde muzikanten moet bijdragen tot een beter begrip van dit boek.

Lezend als een historicus blijft het boek te vaak beperkt tot het beschrijvende niveau. Een algemene vraagstelling ontbreekt. Nochtans levert Knipschild tussen de beschrijvende passages vaak vragen aan. Meestal peilen deze naar de motivatie van jongemannen om zich

voor de missie te engageren. Dit lijkt inderdaad de hamvraag in een studie over missionering waarin zo expliciet voor het persoonlijke aspect wordt gekozen. Aangezien Knipschild stelt duizenden brieven en andere bronnen te hebben verwerkt (p. 324), is hij de ideale persoon en was het boek een gunstige gelegenheid om deze vraag te beantwoorden. Knipschild's interessantste opmerking op dat gebied is de vaststelling dat de missiegenootschappen zich bezorgd begonnen te maken over de algemene en verplichte dienstplicht die in Europa opgang maakte. De congregaties zagen het leger als een concurrent. (p. 230) Vanuit deze vaststelling zou bijvoorbeeld onder meer onderzoek naar de perceptie van missie en leger bij de Nederlandse en Belgische jeugd in de negentiende eeuw tot mogelijke verklaringen hebben kunnen leiden omtrent het zich engageren voor de missie. Concluderend kan men zeggen dat dit een vlot geschreven en interessant verhaal is over missionarissen in China. Knipschild schetst een zeer goed beeld van een bepaald aspect dat negentiende-eeuws China, Nederland en België met elkaar verbindt. Verschillende niveaus, zowel politiek, economie of geloof komen aan bod. De auteur overstijgt daardoor zonder meer het anekdotische niveau. De grootste verdienste daarbij is dat het missieverleden nostalgisch noch heroïsch wordt beschreven. Het is echter mijn mening dat ook in de vertaling van een doctoraatsonderzoek naar een algemeen publiek het beschrijvende niveau mag overschreden worden, zeker als de auteur het zelf aanvoelt.

Knipschild, Harry, *Soldaten van God. Nederlandse en Belgische missionarissen op missie in China in de negentiende eeuw*, Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker, 2008, 352 p.